

Tartalom

Bevezetés.....	2
Településhálózat.....	3
Népesség.....	5
Nemzetiségi kötődés	9
Iskolázottság.....	11
Jelenlévő népesség.....	13
A lakosság gazdasági aktivitása	14
Ingázás.....	16
Jövedelmi viszonyok.....	18
Háztartások és családok.....	18
Lakásállomány	22
Gazdasági szervezetek	26

Megjegyzések

További információk, adatok (linkek)

Módszertan

Elérhetőségek

Bevezetés

Közép-Európa legnagyobb tava körül elhelyezkedő térség településeinek körét a 2000. évi CXII. törvény határozza meg. A törvény legutolsó, 2008-ban történt módosítása alapján 179 település alkotja hazánk egyetlen, természeti képződmény köré szerveződő kiemelt térségét. Területfejlesztési szempontból kiemelt státuszáról a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény, illetve a 89/1997. (V.28.) Kormányrendelet rendelkezett, igaz ekkor még csak 152 települést soroltak bele. A térség kiemelt jogi státuszát a Balaton törvény deklarálta először. 2007-ig az üdülőkörzetbe tartozó települések száma 164 volt, amely a 2008-ban történt módosítás nyomán emelkedett 179-re.¹ A törvény melléklete 51 parti és partközeli², valamint 128 háttértelepülést sorol fel. A Központi Statisztikai Hivatal idén készíti el a 2011-es népszámlálási adatok alapján lehatárolt agglomerációkról, agglomerálódó térségekről és településegységekről szóló elemző kötetét. A kötetben a parti és partközeli településeket magában foglaló Balatoni agglomerálódó térség nem szerepel. Főosztályunk ezért arra vállalkozott, hogy hasonló tematikával készít elemzést az idegenforgalmi érintettség révén egymáshoz kapcsoló településekből álló Balaton üdülőkörzetről. Kiadványunkban részben a 2011. évi népszámlálás adataira, részben pedig az elérhető legfrissebb adatokra támaszkodva adunk helyzetképet az üdülőkörzet társadalmáról és a gazdaságában zajló folyamatokról. Ahhoz, hogy a censusok „pillanatfelvételeiből” kirajzolódó tendenciát szemléletesebbé tegyük, a háztartások, családok adatairól szóló fejezetben – a kiadvány általános tematikájától eltérően – az időbeni összehasonlításhoz hosszabb, három évtizedes időtávot választottunk.

¹ Az ekkor csatlakozott somogyi és zalai települések: Ádánd, Bókaháza, Csapi, Dióskál, Egeraracsa, Esztergályhorváti, Gétye, Nagyberény, Nyim, Som, Zalaapáti, Zalacsány, Zalakomár, Zalaszentmárton, Zalaújlak.

² A kiadvány további részében a parti és partközeli településekre egységesen a partközeli kifejezést használjuk.

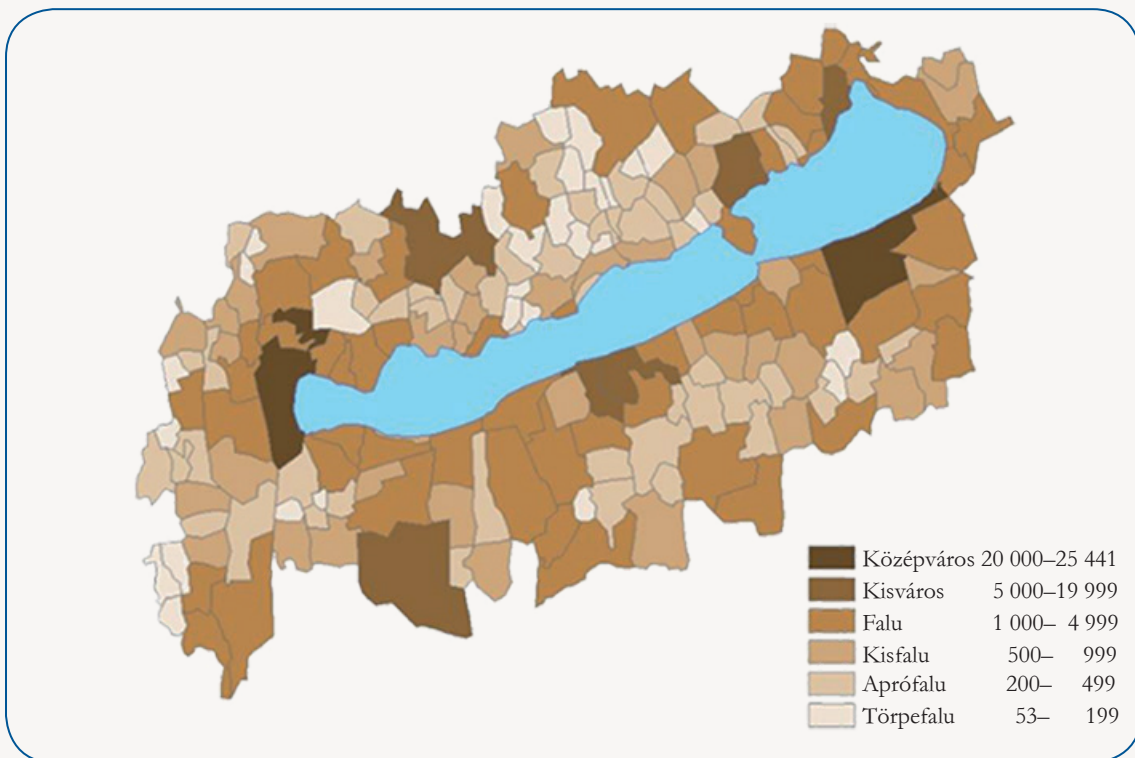
Településhálózat

A 3886 km²-en elterülő üdülőkörzet települései közül 18 városi jogállású. A térség legnagyobb híré települései közül elsőként 1954-ben Keszthely, majd 1968-ban Siófok, 1971-ben Balatonfüred kapta meg a városi rangot, míg a háttértelepülések közül Tapolca lett legkorábban város, 1966-ban. A rendszerváltás, az ezredforduló és a 2000-es évek végének intenzív várossá nyilvánítási szakaszainak eredményeként a térség lakónépességének 53%-a városban él. Az üdülőkörzet rekreációs jellegének köszönhetően a parti sáv zsúfoltabb, az itt található települések átlagos lakosság száma magasabb, mint a háttértelepüléseké, és a városok többsége is a parton van.

A városok magas száma és a városi népesség magas aránya ellenére az üdülőkörzet településszerkezete – a kimondottan aprófalvas, parttól távolabbi területek miatt – inkább rurális vonásokat mutat. Településeink átlagosan 1465 fő él, a háttértelepülések átlagos lakosság száma ugyanakkor nem éri el a 900 főt sem.

1. ábra

A Balaton üdülőkörzet települései lakosság szám-kategóriák szerint, 2013. január 1.

A térség települései közül mindössze Siófokot és Keszthelyt nevezhetjük középvárosnak. E két, húszezer főt meghaladó lakosságszámmal rendelkező településen az üdülőkörzet lakosságának a 17%-a él. Kisvárosból (5000–19 999 fő) összesen hatot találunk, közülük a tízezer fős lakosságszámot Tapolca, Balatonfüred és Marcali lépi túl, Balatonalmádi, Balatonboglár és Balatonlelle pedig alatta maradnak. A térség településeinek a legtöbbje (55 település, az összes 31%-a) az 1000 főt meghaladja, de az 5000 főt nem éri el. Ilyen nagyságú településen él az üdülőkörzet népességének a 41%-a. Érdekesség, hogy e települések között 10 városi jogállású, közülük a legkisebb az 1849 fős Zalakaros, miközben a községi jogállású Gyenesdiáson 3568-an élnek.

A térség népességének 18%-a él a települések mintegy kétharmadát kitevő 1000 fő alatti falvakban. 500 és 999 fő közötti lakosságszámmal 38, 200 és 499 közöttivel pedig 49 aprófalva rendelkezik, többségük Somogy és Veszprém megyei háttértelepülés. A legkisebbek, a 200 főt el nem érő törpefalvak száma 29, az üdülőkörzet népességének 1,4%-ának ad otthont. A törpefalvak közül 16 található Veszprém, 8 Zala, 5 pedig Somogy megyében. 8 településen 100-nál is kevesebben éltek 2012. év végén, a térség legkisebb települése az 53 fős Óbudavár.

Az üdülőkörzet területén 11 járás található, ezek határai nem esnek egybe a térség határaival. Mindössze a siófoki és a balatonfüredi járások tartoznak teljes terjedelmükkel az üdülőkörzetbe. Előbbi járásban él minden ötödik üdülőkörzetbeli lakos, de népességszámban nem sokkal marad el tőle a Keszthelyi járás sem. A Balatonalmádi, a Fonyódi, a Keszthelyi és a Tapolcai járásokhoz tartozó települések közül egyaránt 2–2 esik kívül az üdülőkörzet határain, míg az Ajkai mindössze egy településsel képviselteti magát.

1. tábla

A Balaton üdülőkörzet járásainak alapadatai

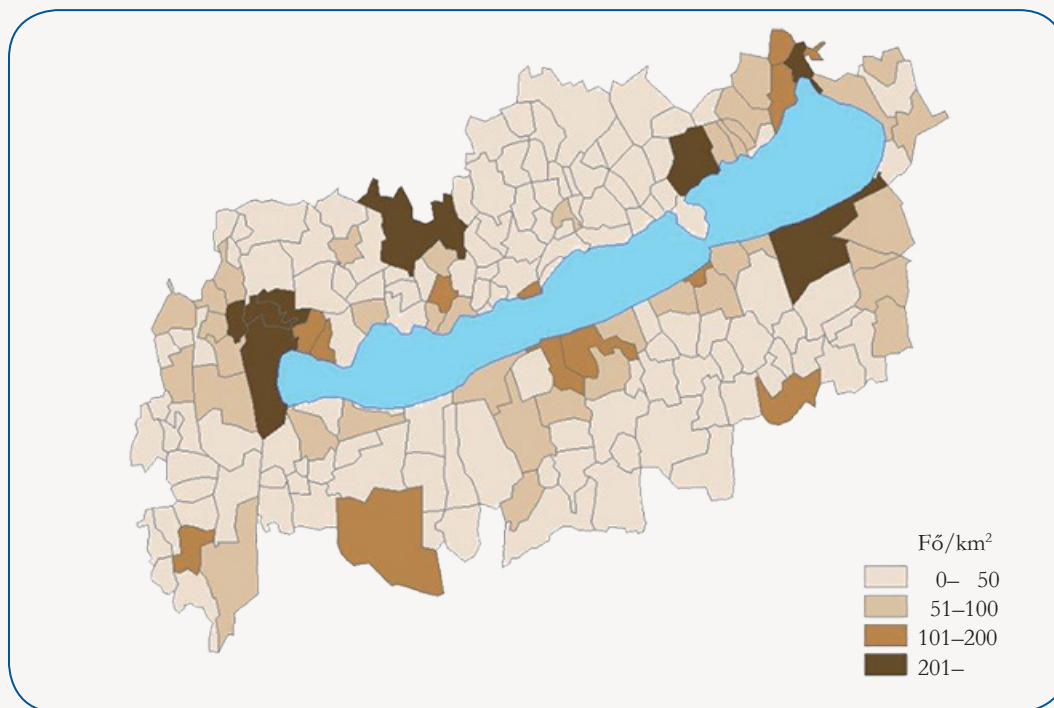
Járas neve	A települések száma a járás teljes területén	A települések száma a járás üdülőkörzetbe tartozó részén	Lakónépesség száma a járás üdülőkörzetbe tartozó részén, 2012. december 31.	Átlagos lakosságszám a járás üdülőkörzetbe tartozó részén, fő	A lakónépesség részesedése az üdülőkörzetből, %
Fonyódi	21	19	33 580	1 767	12,8
Marcali	37	18	24 204	1 345	9,2
Siófoki	24	24	51 761	2 157	19,7
Tabi	24	9	8 342	927	3,2
Ajkai	11	1	194	194	0,1
Balatonalmádi	10	8	22 482	2 810	8,6
Balatonfüredi	22	22	24 250	1 102	9,2
Tapolcai	33	31	33 162	1 070	12,6
Veszprémi	19	9	6 286	698	2,4
Keszthelyi	30	28	49 301	1 761	18,8
Nagykanizsai	49	10	8 731	873	3,3
Balaton üdülőkörzet összesen	X	179	262 293	1 465	100,0

Népesség

2013. január 1-jén az üdülőkörzet területén 262 293 fő élt, 57%-uk partközeli településen. Az üdülőkörzet egy négyzetkilométerén 67 fő élt, ami 40 fővel alacsonyabb az országos átlagnál. A partközeli települések jóval sűrűbben lakottak, mint a távolabbiak. Ezeken a százat is meghaladta az egy négyzetkilométeren élők száma, míg a háttértelepüléseken nem érte el az ötvenet. Az üdülőkörzet sűrűn lakott térségei Keszthely és Hévíz környéke, Tapolca, Siófok és Balatonfüred, valamint Balatonfűzfő. A legsűrűbben lakott település Hévíz, amelynek egy négyzetkilométerén 2013 elején 561 fő élt, míg a legritkábban lakott a szintén Zala megyei Vállus, ahol mindössze hat fő jutott egy négyzetkilométerre.

2. ábra

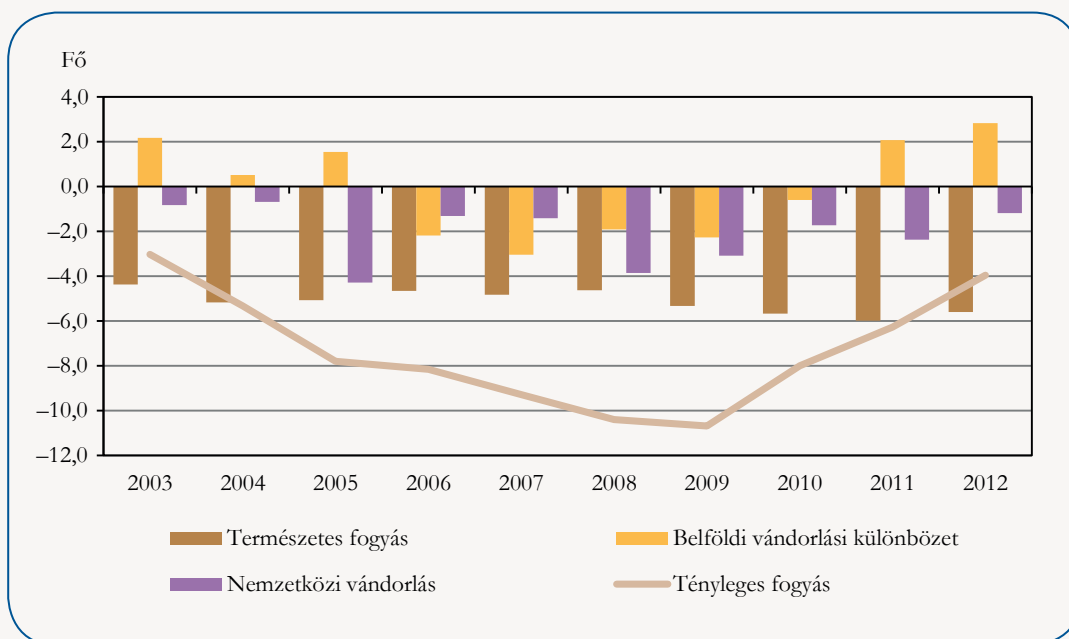
Népsűrűség a Balaton üdülőkörzet településein, 2013. január 1.

Az országban tapasztalható folyamatokhoz hasonlóan, 2003 óta az üdülőkörzet lakónépessége is csökkent. A népességváltozás iránya eltért a partközeli és a háttértelepüléseken. A parthoz közeli települések népessége nőtt, míg a távolabbiaké olyan mértékben csökkent, hogy térségi szinten ellensúlyozta a partközeli növekedését. A népesség számának alakulását egyaránt befolyásolták a természetes népmozgalmi folyamatok és a vándorlás. 2003 és 2012 között (az országoshoz hasonlóan) a halálozások száma végig meghaladta a születéseket, a belföldi vándorlás ugyan néhány évben némileg mérsékelte, a nemzetközi azonban tovább erősítette a népesség fogyását.

3. ábra

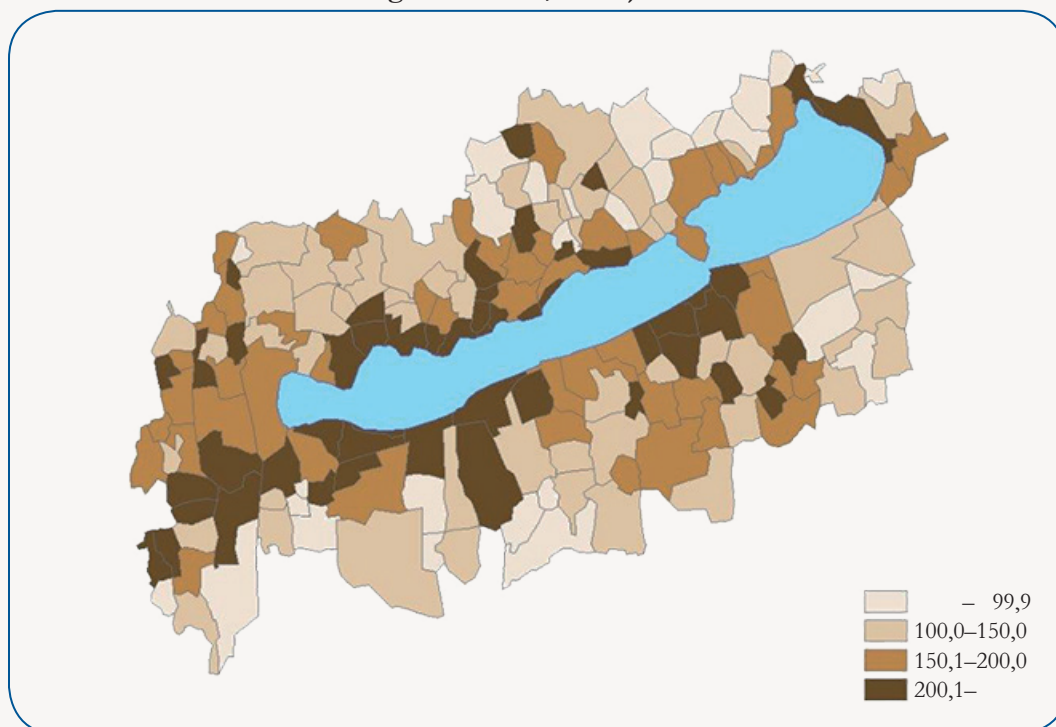
A Balaton üdülőkörzet népességváltozása ezer lakosra, 2003–2012

A természetes fogyás a parttól távolabbi településeket jobban sújtotta. Míg a tíz év alatt éves átlagban ezer főre 4,9 fős természetes fogyás jutott, addig a távolabbi településeken 5,5. A belföldi vándorlási különbözet 2006 és 2010 között erősítette, egyébként mérsékelte a népesség fogyását. A partközeli településeket inkább betelepülés, a távolabbiakat az elköltözés jellemezte. Míg tíz év átlagában a parthoz közelebb eső települések ezer lakosára 3,2 fős vándorlási többlet jutott, addig a távolabbiakéra 4,3 fős veszteség. Az üdülőkörzet településein a nemzetközi vándorlás is jelentős. A külföldre irányuló elköltözések miatt azonban 2003 és 2012 között a nemzetközi vándorlás egyenlege is negatív volt. Tíz év átlagában ezer lakosra 2,1 fős nemzetközi vándorlási veszteség jutott.

4. ábra

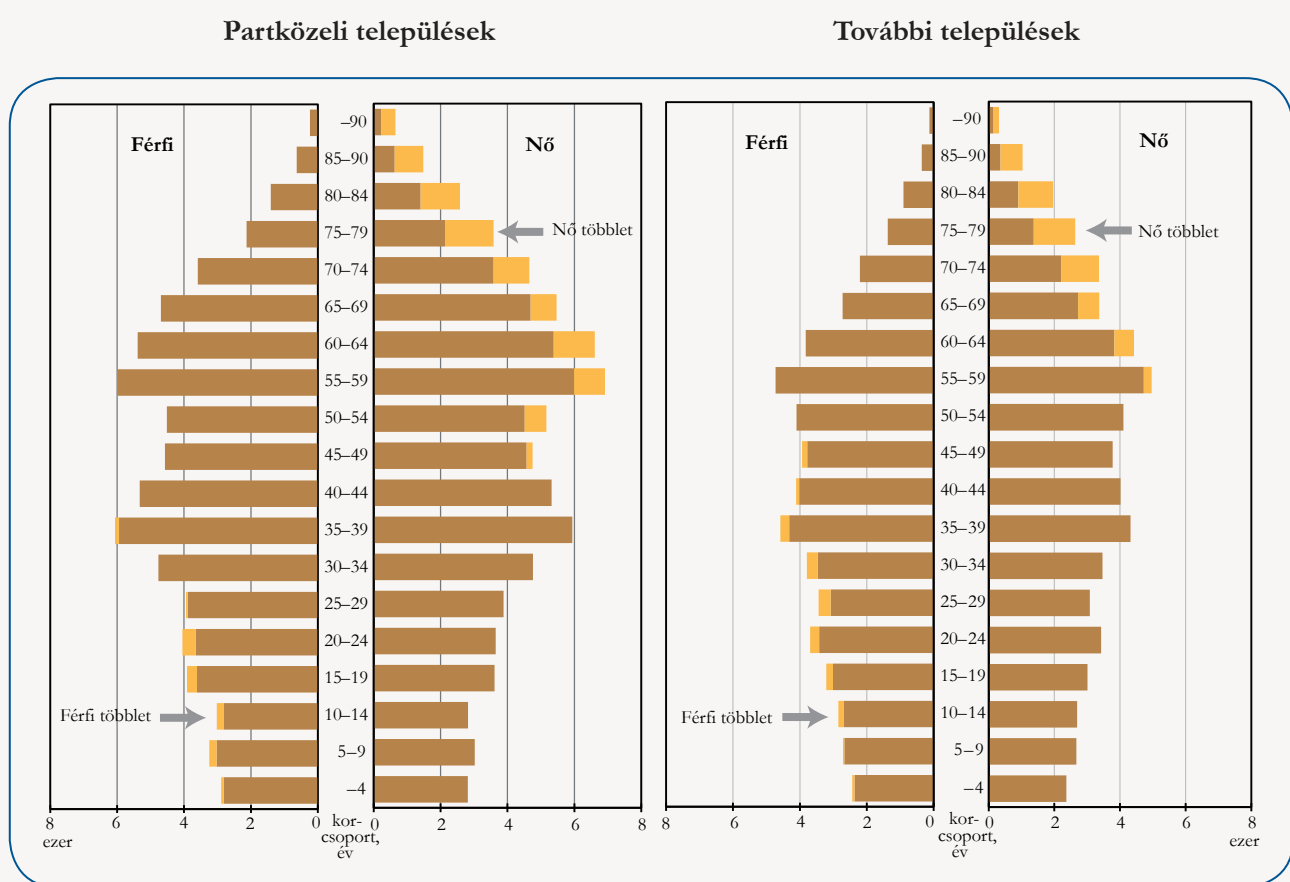
Öregedési index, 2013. január 1.

A népesség fogyása mellett az előregedés is jellemző a térségre. Az országos átlagnál alacsonyabb a gyermekkorúak és magasabb az időskorúak aránya. 2013 elején az üdülőkörzet népességének közel 20%-a volt 65 éves vagy idősebb, míg a 15 éven aluli gyermekek aránya nem érte el a 13%-ot. Száz gyermekkorúra az országos átlagnál 34-gyel több, 153 idős korú jutott. Rendkívül előregedett a partközeli települések népessége, ahol száz gyermekkorúra 175 idős jutott, míg a távolabbi településeken 129. Négy községben (Ábrahámhegy, Lulla, Vindornyafoke, Zalaújlak) az idősek száma több mint négyszerese a gyermekekének, Salföldön pedig a hétszerese. 28 település népessége fiatalnak mondható, mivel több gyermek él, mint amennyi 65 éves vagy idősebb. Ezek közül mindössze egy partközeli település (Felsőörs), míg a többi a háttértelepülések közé tartozik. Közülük kiemelkedik Szentantalfa és Óbudavár. Előbbi településen a népesség hetede aktív korú, és csak minden tizedik személy idős korú, míg az 53 fős Óbudaváron a gyermekek aránya a 32%-ot is meghaladta, az időseké viszont nem érte el a 15 %-ot. Az öregedési index itt mindössze 41 volt.

5. ábra

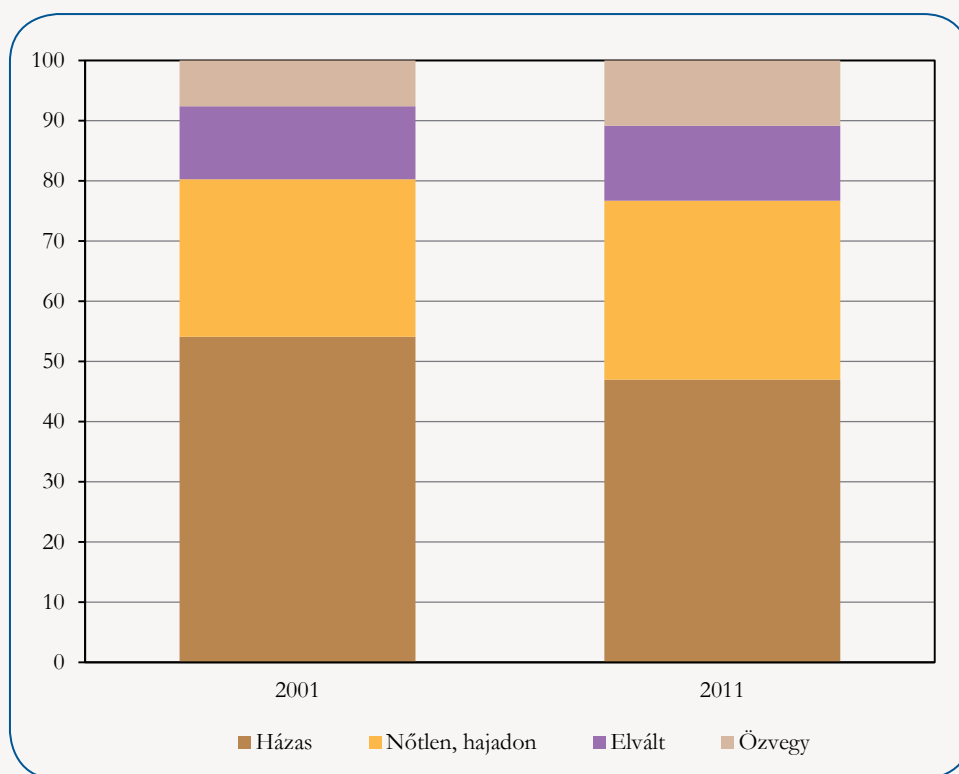
A Balaton üdülőkörzet lakónépessége korcsoport és nemek szerint, 2013. január 1.

A lakosság családi állapot szerinti megoszlása némileg eltér az országostól. 2011-ben a 15 éves és idősebb népesség 47%-a volt házas, ami 2 százalékponttal meghaladta az országos átlagot. A 2001. évi népszámláláshoz képest (az országoshoz hasonlóan) csökkent a házások, míg növekedett a nőtlenek, hajadonok és az elváltak aránya.

6. ábra

A Balaton üdülőkörzet 15 éves és idősebb lakosságának családi állapot szerinti megoszlása, 2011

A partközeli településeken magasabb a házasok, valamint az elváltak aránya, míg a távolabbiakon a nőtléneké, hajadonoké és az özvegyeké.

Nemzetiségi kötődés

E rekreációs jellemzőkkel bíró térségben a nemzetiségi közösségek léte nem kizárólag a történelmi hagyományokra vezethető vissza, hiszen egyes települések különleges vonzerővel bírnak a külföldi állampolgárok között: elsősorban a zalai gyógyfürdőknek helyet adó, vagy azok közelében található településeken, illetve a Balaton-felvidék és a déli part csendes falvaiban vásároltak ingatlant, és sokan közülük le is telepedtek.³ Ebben a fejezetben a 2011. évi népszámlálás során feltett kérdések segítségével a helyi társadalom ez utóbbi csoportját is feltérképezzük.

Az üdülőkörzet népességének 5,5%-a, mintegy 14 200 fő válaszolta a népszámláláskor, hogy a 13 hazai (történelmi) nemzetiség egyikéhez tartozik. Ez az arány az országostól 1 százalékponttal maradt el.

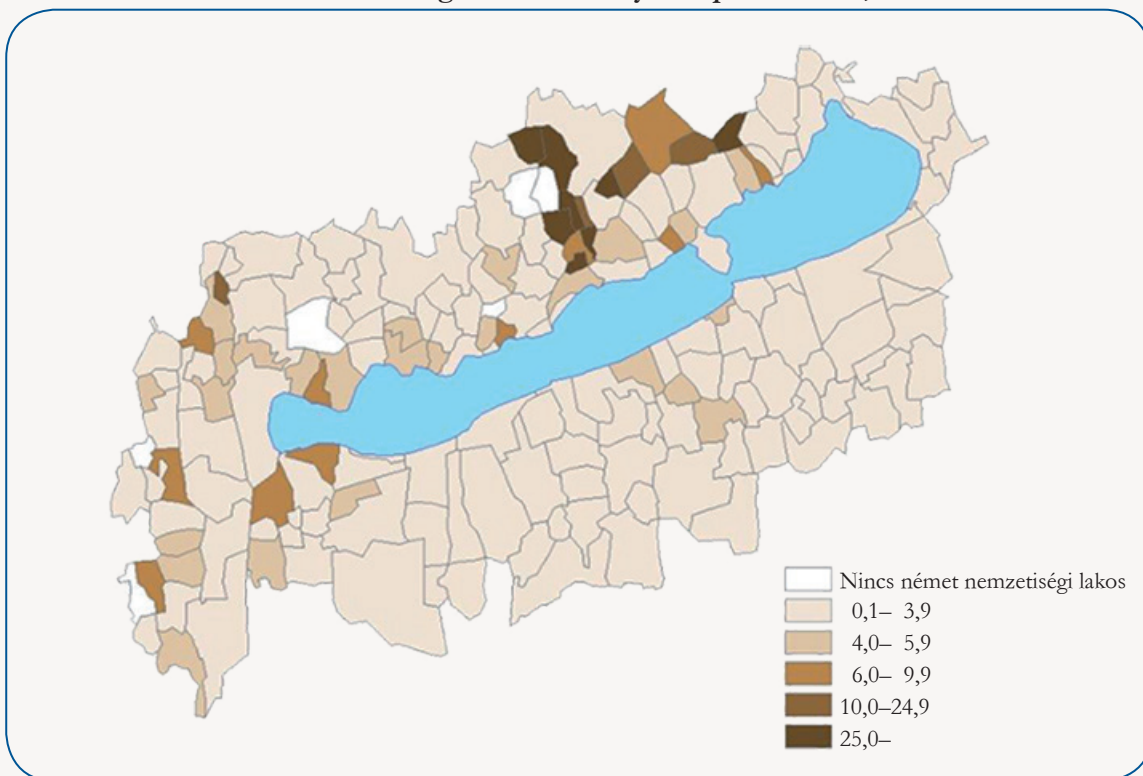
A térségben a nemzetiségek közül a németek és a cigányok aránya a legnagyobb.

Az üdülőkörzet népességének 2,7%-a, közel hétezer fő vallotta magát német nemzetiségűnek. Ez 8 százalékponttal magasabb, mint az országos átlag.

A népességen belüli arányuk az üdülőkörzet zalai településein a legmagasabb (3,3%). Közel ötödük a 3 legnagyobb partmenti városban – Siófokon, Keszthelyen és Balatonfüreden él. Az üdülőkörzet nyolc, Veszprém megyéhez tartozó, kis lélekszámú apró- és törpefalvában a németek lakónépességen belüli aránya akár a 20%-ot is meghaladja.

7. ábra

Német nemzetiségű lakosok aránya településenként, 2011

Az üdülőkörzetben a német nemzetiségű lakosok közel harmadának volt német az anyanyelve. A Zala megyei részen 19%, a somogyin 36%, az északi parton minden ötödik német nemzetiségű személy vallotta magát német anyanyelvűnek. Néhány zalai településen a német anyanyelvűek aránya kiugróan magas. A jelenség hátterében a zalai gyógyfürdőkhez illetve azok közelsége miatt felértékelődött településekre először rekreációs céllal érkező, majd később ott ingatlant vásárló, elsősorban német, ill. osztrák állampolgárok állnak. Ezt a betelepülési folyamatot az Európai Unió csatlakozást követően megszűnt korlátozások is erősítették.

³ A témáról bővebben: Kovács Ernő–Csité András–Oláh Miklós–Bokor Ibolya: Sziget a magyar tengeren - külföldi ingatlantulajdonosok a Balatonnál; Szociológiai Szemle 2004/3. p: 79–106.

2. tábla

A német nemzetiségűek és a német anyanyelvűek száma és aránya az üdülőkörzetben, 2011

Megnevezés	Német nemzetiségűek száma	Német nemzetiségűek aránya a lakónépességen belül, %	Német anyanyelvű személyek száma	Német anyanyelvűek aránya a német nemzetiségűeken belül, %
Balaton üdülőkörzet összesen	6 923	2,67	2 161	31,21
Ebből:				
Somogy megyei rész	2 643	2,27	939	35,53
Veszprém megyei rész	2 367	2,77	465	19,65
Zala megyei rész	1 913	3,29	757	39,57
Parti és partközeli települések	4 201	2,87	1 192	28,37
További települések	2 722	2,41	969	35,60

A 2011-es népszámlálás alkalmával mintegy hatezer fő, a lakónépesség 2,3%-a vallotta magát cigány nemzetiségűnek. A térség roma lakosságának üdülőkörzeten belüli elhelyezkedése különbözik a németekétől. A romák több mint 80%-a parttól távolabbi településen él, 72%-uk községi lakos. A térség roma népessége közül a legtöbben, 57%-uk Somogyban, 30%-uk Zalában él és 13%-uk a Veszprém megyei lakos. Az üdülőkörzet 38 településén nem írtak össze roma nemzetiségű személyt.

A cigányok legnépesebb csoportjai Zalakomáron, Siófokon és Marcaliban élnek. Somogysámson és Szegerdő népességének több mint harmada roma nemzetiségű volt.

A többi hazai nemzetiség lényegesen kisebb létszámban képviselteti magát az üdülőkörzetben. Román nemzetiségűnek 431 fő, ukránnak 153 fő vallotta magát, a többi történelmi nemzetiség kevesebb, mint 100 fős csoportot alkot a térségben.

A nem a 13 hazai nemzetiségi népcsoportokhoz tartozó és az Európán túli nemzetiségek (arabok, afrikaiak, kínaiak) tömeges jelenléte nem jellemző az üdülőkörzetre. E bevándorló nemzetiségek közül az orosz közösség létszáma a legnagyobb, mintegy 240 fő. Elsősorban a frekvenciátalabb partközeli településeken (Csopak, Hévíz, Balatonalmádi, Siófok, Keszthely, Balatonfüred) alkotnak kisebb csoportokat.

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint az üdülőkörzet lakosságának 1,9%-a született külföldön, 3,7%-ának, mintegy 10 ezer főnek pedig külföldön volt a korábbi lakóhelye. A külföldről ideköltözők 46%-a Németországban, 8,5%-a Ausztriában, 1,7%-a Hollandiában élt korábban.

A nemzetközi vándorlás kapcsán már érintettük, hogy a partközeli települések népszerűek lehetnek a külföldiek körében. Ezt támasztja alá, hogy ezeken a településeken a külföldi születésű vagy országhatáron túlról ideköltözött aránya is magas. A partközeli települések lakosságának 2,2%-a külföldön született magyar állampolgár volt, 4,1%-a pedig külföldi lakhelyről költözött ide. A távolabbi településeken mindkét arányszám 0,7–0,8 százalékponttal alacsonyabb. Öt településen (Balatonőszödön, Szentantalfán, Barnagon, Óbudaváron és Salföldön) meghaladta az 5%-ot a külföldön született lakosok aránya, tizenkét településen pedig külföldről ideköltözött alakították a lakosság több mint 10%-át.

Iskolázottság

Az elmúlt évtizedekben az oktatás széleskörű elérhetőségének eredményeképpen a népesség iskolázottsági színvonala jelentősen javult. Ez a Balaton üdülőkörzetben is így történt.

A 2011. évi census idején a tíz évesek és idősebbek körében már elenyésző azoknak az aránya, akik az általános iskola első osztályát sem végezték el. Országos átlagban 0,6%, a Balaton üdülőkörzet 179 településén mindössze 0,5% volt az arányuk. A partközeli településeken ennél is alacsonyabb, 0,2–0,3%, míg a zalai és a somogyi háttértelepüléseken kissé magasabb (0,8–0,9%) a végzettséggel nem rendelkezők hányada.

3. tábla

A népesség iskolai végzettsége, 2011

Terület	A 15 éves			A 18 éves			A 25 éves		
	és idősebb népességből azok aránya, akik								
	legalább általános iskola 8. évfolyamát elvégezték			legalább érettségivel rendelkeznek			egyetem, főiskolai oklevéllel rendelkeznek		
	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen
Somogy megye	96,5	92,4	94,3	39,4	45,5	42,7	13,6	14,5	14,1
Veszprém megye	98,0	94,4	96,1	44,4	50,2	47,4	17,6	17,6	17,6
Zala megye	97,0	92,9	94,8	43,4	49,3	46,6	17,0	17,5	17,2
Balaton üdülőkörzet összesen	97,1	93,2	95,0	42,0	47,9	45,1	15,7	16,2	15,9
Ebből:									
Partközeli települések	98,4	95,3	96,8	50,3	56,0	53,4	20,5	20,0	20,2
További települések	95,4	90,3	92,7	31,2	36,8	34,1	9,4	10,9	10,2

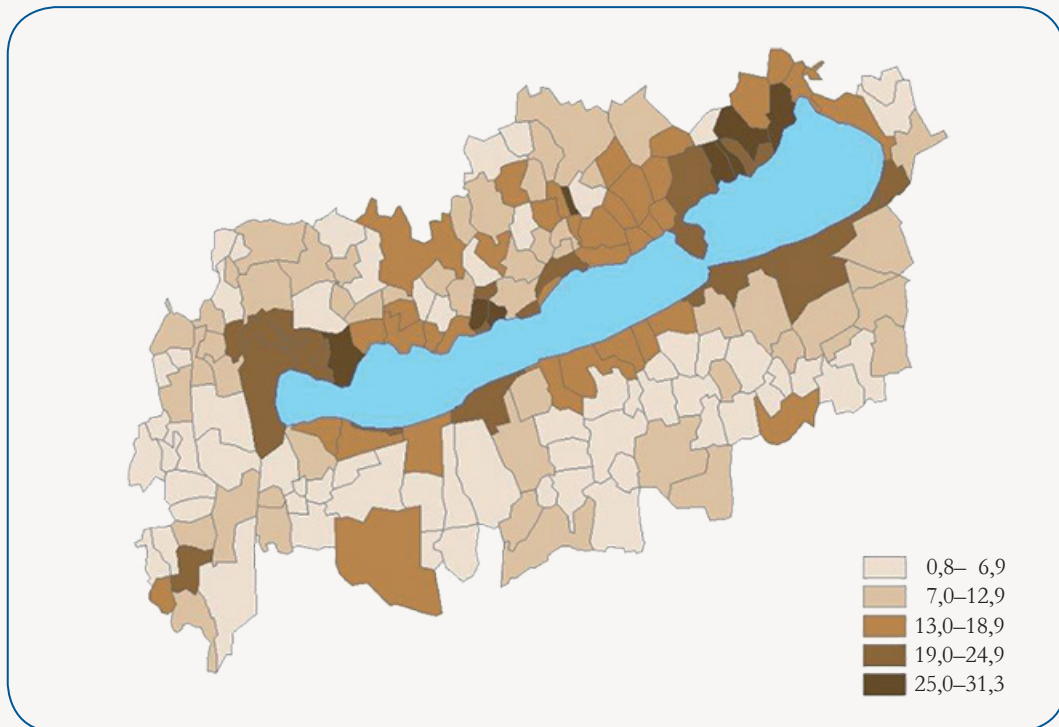
A legutolsó népszámlálás adatai szerint Magyarországon a 15 éves és idősebb népesség 95%-a befejezte az általános iskola nyolc osztályát, ami igaz a Balaton üdülőkörzet településeire is. Erre az iskolázottsági szintre is jellemző, hogy a partközeli településeken az alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya meghaladja a további településeken élőkét. A Somogy és Zala megyei háttértelepüléseken a legkedvezőtlenebb a mutató: az itt élők 8–9%-a nem rendelkezik nyolc osztályos végzettséggel.

A 18 éves és idősebb népesség körében az érettségivel rendelkezők aránya a Balaton üdülőkörzetben 45% volt, ami 4 százalékponttal elmarad az országos mutatótól. Ennél a végzettségi szintnél már jelentős különbségek tapasztalhatók a települések elhelyezkedése szerint: a parttól távolabb eső településeken jóval kevesebben rendelkeznek érettségivel, mint a parti településeken. Kiugróan magas a legalább érettségivel rendelkezők aránya három Veszprém megyéhez tartozó településen: Csopakon, Balatonalmádiban, és Óbudaváron. Ezeken a településeken a megfelelő korú lakosság több mint hattizede érettségizett.

A 2011. októberi felvétel idején a 25 éves és idősebb népesség körében az egyetemet, főiskolát végzettek aránya országosan 19%, a Balaton üdülőkörzetben 16% volt. Az átlag mögött azonban jelentős különbségek húzódnak. A partközeli településeken kétszer annyian (20%) rendelkeznek felsőfokú végzettséggel, mint a messzebb fekvő településeken (10%). Legkedvezőbb a helyzet a zalai partközeli településeken, ahol az országos átlagnál is magasabb, 22% a diplomások aránya. Az üdülőkörzet települései közötti képzeletbeli ranglistát Paloznak és Óbudavár vezeti, ahol a 25 évesnél idősebbek 30–31%-a rendelkezik egyetemi, főiskolai oklevéllel.

8. ábra

Az egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők aránya a 25 éves és idősebb népességen belül, 2011

A népszámlálás során mindenki saját bevallása szerint adhatott számot idegennyelv-ismeretéről, azaz arról, hogy anyanyelvén kívül mely nyelven képes megértetni magát, illetve megérteni másokat. A 2011-es felmérés szerint az országban a két leggyakrabban ismert nyelv az angol és a német volt, a nyelvtudás pedig az utóbbi évtizedben az angol felé tolódott el. Eltérő ettől a Balaton üdülőkörzetben élők nyelvismerete, hiszen a térségbe érkező német ajkú vendégek igényeinek megfelelően a Balaton környékén jóval többen beszélnek németül, mint angolul. A körzet 262 ezer lakosa közül 50 ezren anyanyelvükön kívül, további kétezren anyanyelvükként beszélték a németet, míg az angolt 32 ezren jelölték meg ismert nyelvként.

Jelenlévő népesség

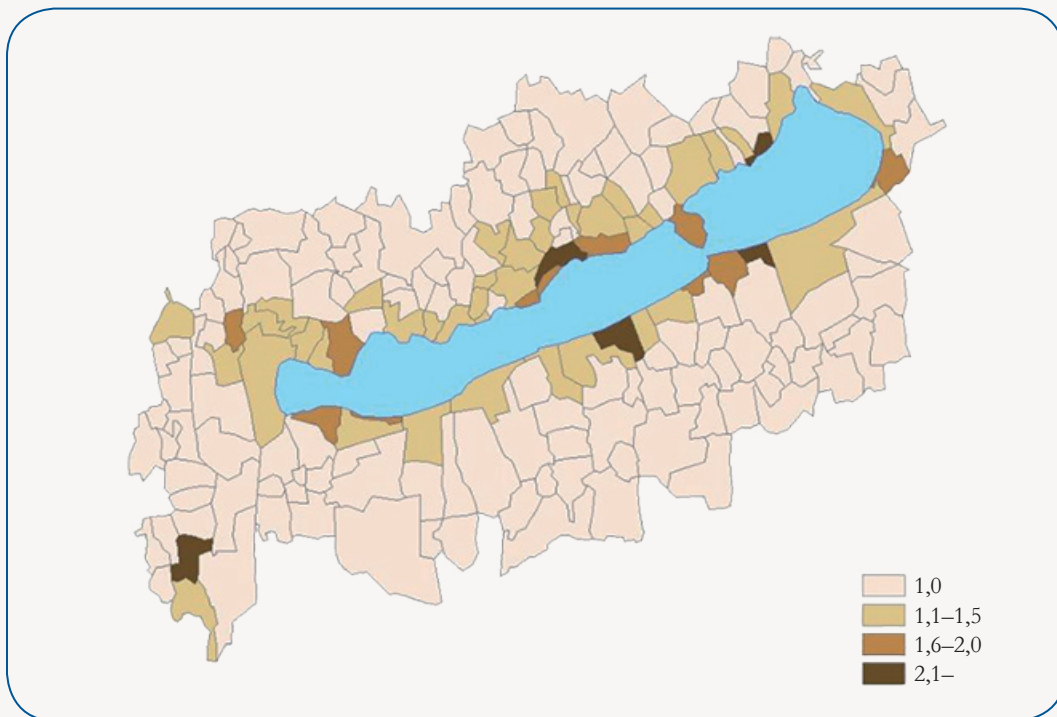
A Balaton-parti települések (mint általában a jelentősebb idegenforgalommal bíró települések) lakónépessége más a téli és más az nyári időszakban. A települések nyári népessége a sokszorosára nőhet nem csak a turisták, hanem az üdültulajdonosok és az ide érkező idényjelleggel munkát vállalók miatt. A megnövekedett népesség pedig nagyobb terhet jelent a kommunális és a szociális infrastruktúrára is.

Ezt a változást egy népességnövekedési mutató révén kívántuk számszerűsíteni, mely jelen elemzésben a kereskedelmi és a magánszálláshelyek vendégforgalmára, valamint a lakónépességre fókuszál. Segítségével képet kaphatunk arról, hogy az üdülőkörzetbe tartozó települések 2013. január 1-jei lakónépessége milyen mértékben (hányszorosára) emelkedett meg a főszezonra a kereskedelmi és magánszálláshelyek vendégforgalmának köszönhetően.

A közvetlen Balaton-parti településeknek, valamint a gyógyvizű fürdőkkel rendelkező településeknek egy átlagos júliusi napon jelentősen megnő a jelenlévő népessége. Öt településen (Alsóörs, Balatonszemes, Balatonakali, Révfülöp és Zalakaros) megduplázódik a januári lakónépesség, Zánka népessége 2,8-szeresére, Zamárdi pedig 3,5-szeresére nő. A parttól távolabbi településeken lényegesen nem változik a népesség a januárhoz képest.

9. ábra

Népességnövekedési mutató alakulása településenként, 2013

A lakosság gazdasági aktivitása

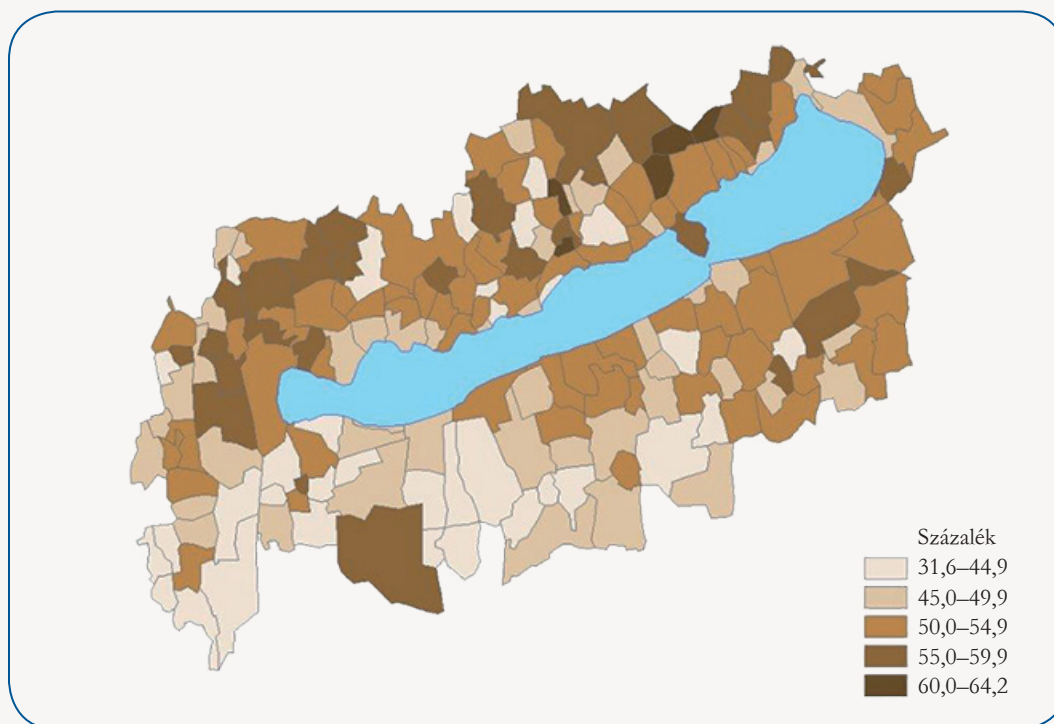
A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a Balaton üdülőkörzet településein mintegy 117 ezer gazdaságilag aktív személy élt.

Az üdülőkörzet népességének gazdasági aktivitási szerinti összetételét a két népszámlálás között végbement társadalmi-gazdasági folyamatok (a gyermekek számának csökkenése, a nyugdíjba vonulás szabályainak szigorodása, a pénzügyi válság hatására megnőtt munkanélküliség) nagymértékben befolyásolták. Az összetétel az országoshoz hasonló irányban változott, azaz a gazdaságilag aktív népesség száma és aránya is nőtt a 10 év alatt, ezzel párhuzamosan kevesebb inaktív személy (inaktív kereső, valamint eltartott) élt az üdülőkörzetben.

A térségben élők munkaerő-piaci részvétele valamelyest az országos átlag alatti, a 2011. évi népszámláláskor a 15 éves és idősebb lakosság 51,9%-a volt gazdaságilag aktív (országosan 53,1%-a). Az üdülőkörzet parthoz közeli településein az üdülőkörzet átlagát meghaladó az aktivitási arány, mint a további településeken. A térség Veszprém megyei részére jellemző a legmagasabb aktivitási arány (52,9%), amely nem sokkal marad el az országos átlagtól. Öt településen (Szentjakabfa, Balatonszőlős, Tagyon, Hidegkút, Veszprémfajsz) jóval az országos feletti értékek jellemzők, ezeken a településeken a 15 éves és idősebb lakosság legalább hattizede aktív.

10. ábra

A 15 éves és annál idősebb népesség aktivitási aránya, 2011

Az aktív népesség nagyobb részét a foglalkoztatottak jelentik. A 2011. évi népszámláláskor a térség lakói közül 102 557 főnek volt állása, ez a 14 év feletti népesség 45,6%-a (az országos átlag 46,4%). Az üdülőkörzet foglalkoztatottjainak száma 10 év alatt az országosnál jobban, 7,2%-kal bővült (ez több mint 6800 fős növekedés). A települések foglalkoztatási rátája széles sávban mozog, Balatonszőlősön a 15 éves és idősebb lakosság 57,1%-a dolgozik, ezzel szemben Holládön nem éri el az arány a 25%-ot.

Az összeíráskor az üdülőkörzetben élők közül az aktív népesség 12%-a nyilatkozta, hogy nincs munkája, de keres és munkába is tudná állni.

A munkanélküliek száma 40%-kal, 4000 fővel nőtt 2001 és 2011 között. A foglalkoztatottakhoz hasonlóan az állás keresők száma is a parthoz közeli településeken emelkedett jobban.

A tó körül élők nagyobbik része (55,0%-a) inaktív kereső (keresőtevékenységet nem folytató, de keresettel rendelkező személy) vagy eltartott volt 2011-ben (az országos átlag 54,6%). A népszámlálási adatok tükrében az inaktív keresők száma az üdülőkörzetben tíz év alatt az országosnál kisebb mértékben, 4,8%-kal (közel 4200 fővel) csökkent. A parttól távolabb lévő településeken tizedével kevesebb inaktív kereső élt, mint 2001-ben, a part menti településeken azonban 1,5%-kal bővült a számuk. A települések közül 36-ban nőtt az inaktív keresők száma, Cserszegtomajon több mint másfélszeresére, Alsóörsön és Gyenesdiáson 1,4-szeresére.

Az eltartottak száma az országosnál jobban, 16%-kal, több mint 11 000 fővel esett vissza: Mindhárom megye üdülőkörzetbe tartozó részein kevesebb eltartottat írtak össze, mint 2001-ben, de 36 (nagyreszt Veszprém és Somogy megyei) településen nem csökkent a számuk. A Veszprém megyei Barnagon 60, Kékkúton 50%-kal, de Felsőörsön és Balatoncsicsón is közel 40%-kal több eltartott élt, mint tíz évvel korábban.

A fenti folyamatok egyúttal azt is jelentik, hogy a térség foglalkoztatottjaira kisebb eltartási teher hárul, 2011-ben száz foglalkoztatottra 10-zel kevesebb inaktív kereső és 16-tal kevesebb eltartott jutott, mint tíz évvel korábban. A foglalkoztatottak terhei mindössze 17 (főként Somogy és Veszprém megyei) településen nőttek.

A két nem aktivitása az elmúlt évtizedben közeledett egymáshoz, a nők körében azonban – annak ellenére, hogy a férfiakét meghaladóan emelkedett – továbbra is jóval alacsonyabb a foglalkoztatottak és kisebb a munkanélküliek aránya, mint a férfiaknál, ugyanakkor az üdülőkörzetben egy település (a Veszprém megyei Balatonhenye) kivételével mindenhol magasabb az inaktív kereső nők aránya a férfiakénál.

11. ábra

A lakónépesség gazdasági aktivitás szerinti megoszlása nemenként, 2011

A gazdasági aktivitás szempontjából már számításba vehető legfiatalabb korcsoport a 15–29 éveseké. Közülük sokan még nem fejezték be a tanulmányaikat, ezért nem lépnek be a munkaerőpiacra. Emiatt ezt a korcsoportot (országosan is és a térségben is) a többiekénél alacsonyabb aktivitási arány és az eltartottak magasabb hányada jellemzi. Az összeírás szerint a gazdaságilag aktívak aránya a korcsoporton belül 47,7,

az eltartottaké 46,0%, előbbi meghaladja az országos átlagot, utóbbi nem éri el azt. A többi korcsoporttól eltérően a 30 év alattiaknál a tótól távolabb eső részekén magasabb arányú foglalkoztatás jellemző, mint a partközeli településeken. A 15–29 éves korcsoportban a 10 legmagasabb foglalkoztatási aránnyal rendelkező településből mindössze egy (a Veszprém megyei Ábrahámhegy) part menti.

A térség 30–39 éveseinek közel háromnegyede volt az összeíráskor foglalkoztatott, hasonlóan az országos átlaghoz, a munkanélküliek aránya a korcsoporton belül (9,4%) viszont az országosnál kisebb. A települések foglalkoztatási helyzete között jelentős eltérések látszanak e korcsoportban, Géttye, Pusztaszemes és Örvényes községekben például majdnem minden ilyen korú lakos rendelkezett munkajövedelemmel, míg a Tikoson élők kétharmada munkanélküli volt.

Az idősebb aktív korúak (40–59 évesek) héttizede dolgozott 2011-ben, 8,7%-a keresett állást. A korcsoporton belül minden hatodik üdülőkörzetben lakó inaktív kereső volt.

Az üdülőkörzetben élő 60 évesek és idősebbek többsége (92%-a) az ország egészéhez hasonlóan inaktív kereső volt 2011-ben. Az időskorúak jelenléte a munkaerőpiacon kisebb, mint országosan, 6,5%-uk dolgozott, 0,4%-uk pedig munkanélküli volt az összeíráskor.

Ingázás

Megfelelő helyi munkahely hiányában, illetve a dezurbanizációs folyamatok eredményeként sokan más településen vállalnak munkát, mint ahol élnek. A Balaton üdülőkörzetre ez különösen igaz, az itt élő foglalkoztatottak 46%-a jár a lakóhelyéről más településre, illetve a környező országokba dolgozni (az országos átlag 35%). Az ingázók aránya a térség veszprémi és a zalai településein eléri az 50%-ot.

Az ingázás iránya szerint a legtöbb ingázó a lakhelyéhez közelebbi, megyén belüli településekre jár dolgozni, a három megye között kevésbé jelentős a munkavégzési célú átjárás. Zala megyébe a többi megyéhez képest nagyobb arányban járnak át a másik két megyéből, a Somogy megyei ingázók 3,5, a Veszprém megyeiek 3,4%-a. Az üdülőkörzet három megyéje mellett a főváros és Fejér megye is sok munkavállalót vonz, az összes ingázó közül Budapestre 1500-an, Fejér megyébe több mint 700-an járnak naponta, mindkét irányba nagyrészt Somogy és Veszprém megyéből. Az üdülőkörzet lakói a szomszédos országokban az országos átlagnál valamivel magasabb arányban vállalnak munkát: a lakóhelyüktől távol dolgozók 5,1%-a. A legmagasabb, 5,5%-os érték Somogy megyét jellemzi.

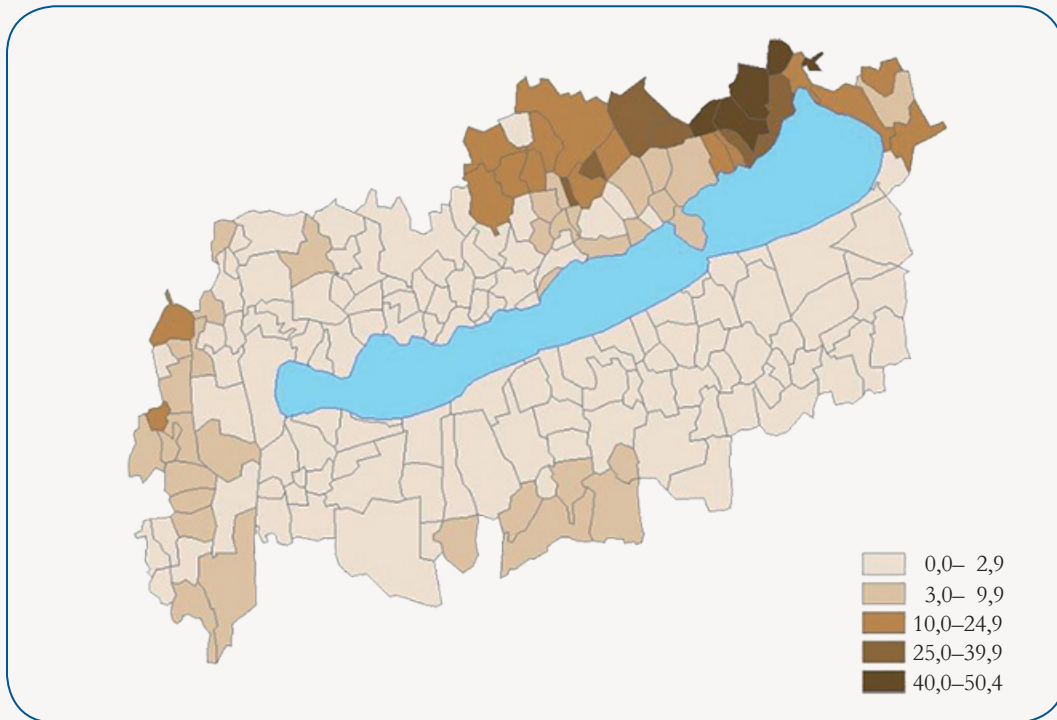
Balatonhoz közeli elhelyezkedése miatt a három megyeszékhely közül Veszprém város bír a legjelentősebb befolyással az üdülőkörzet megyei településeire. Veszprémnek nem csak a hozzá közeli településekre van vonzó hatása (a néhány kilométerre fekvő Szentkirályszabadja ingázóinak például közel kétharmada a két település között ingázik naponta), de a messzebb fekvő településekről is sokan járnak be (például a 30 km távolságra lévő Óbudavár ingázóinak 40%-a, a hasonló távolságban lévő Kapolcs ingázóinak harmada). Mindössze négy Veszprém megyei település (Köveskál, valamint a zalai megyehatár mellett fekvő Lesencefalu, Lesenceistvánd, Lesencetomaj) esetében fordul elő, hogy az ott élő ingázók közül többeknek van zalaegerszegi munkahelye, mint veszprémi.

Zalaegerszegen a nyugati medencében élők 4,9%-a vállal munkát. A népszámlálás adatai szerint a megyeszékhelynél jobb lehetőségeket kínál Hévíz, Keszthely és Nagykanizsa is, Zalaegerszeg a negyedik helyen van a céltelepülések rangsorában.

A tó déli partján fekvő települések jóval messzebb terülnek el a megyeszékhelyektől, az itt élők kevésbé vállalnak ekkora távolságokat. Somogyban a 70 település ingázóinak csupán 2,1%-a jár a megyeszékhelyre dolgozni, legnagyobb arányban a Kaposvárhoz legközelebb (30 km-re) lévő Somogyvárról (a község ingázóinak 18%-a). A Somogy megyei balatoni települések ingázói közül legtöbbjüknek, mintegy 3400 főnek siófoki munkahelye volt az összeíráskor, de Marcaliba, Balatonboglárra, Fonyódra, Tabra, Balatonlellére és Balatonföldvára is többen járnak dolgozni, mint Kaposvárra.

12. ábra

A megyeszékhelyre ingázók a foglalkoztatottak százalékában, 2011

Az ingázás a nőkre kevésbé jellemző, az üdülőkörzet valamennyi részén, a távolabb fekvő és a parthoz közelebbi részeken egyaránt kevesebb nő ingázik. Mindössze 16 (zömében a parttól távolabb fekvő) településen több a nő az ingázók között. A tótól távolabb eső területekről összességében azonban valamivel kisebb arányban vállalnak másik településen munkát a nők, mint a partközeli településeken.

A kor előre haladtával egyre kevesebben vállalják a napi utazást: A Balaton mellett élő 30 év alatti foglalkoztatottak fele, a harmincas éveikben járók 47%-a nem a lakóhelyén dolgozik az összeírás adatai szerint. Ez az arány a 40–59 évesek körében alig haladja meg a 40%-ot, a 60 évesek és idősebbek esetében pedig már a 30%-ot sem éri el. A 40–59 évesek kivételével minden korcsoportban a térség veszprémi településein ingáznak a legnagyobb arányban.

Jövedelmi viszonyok

Az országos átlaghoz képest a Balaton üdülőkörzet lakossága valamivel kedvezőtlenebb jövedelmi helyzetben van. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal adatai alapján 2012-ben a térség száz állandó lakosából 45, ugyanennyi munkavállalási korú lakójából 70 fizetett személyi jövedelemadót (országosan ez az arány 44, illetve 68 fő). Egy adózó átlagosan 1 528 611 forint éves jövedelmet szerzett, ami után évi 241 772 forint adót fizetett, az országos átlagnál 359 ezer, illetve 62 ezer forinttal kevesebbet. Az átlagjövedelem (és a befizetett adó is) a veszprémi területen a legmagasabb. Öt Veszprém megyei település (Alsóörs, Balatonalmádi, Csopak, Kékkút, Paloznak) kivételével mindenhol az országos átlagnál kisebb átlagjövedelem jellemző az üdülőkörzetben, az egy adózó által fizetett adó összege pedig az említett települések mellett további öt helyen (Balatonhenye, Felsőörs, Gamás, Siófok, Zalakaros) haladja meg az országos átlagot.

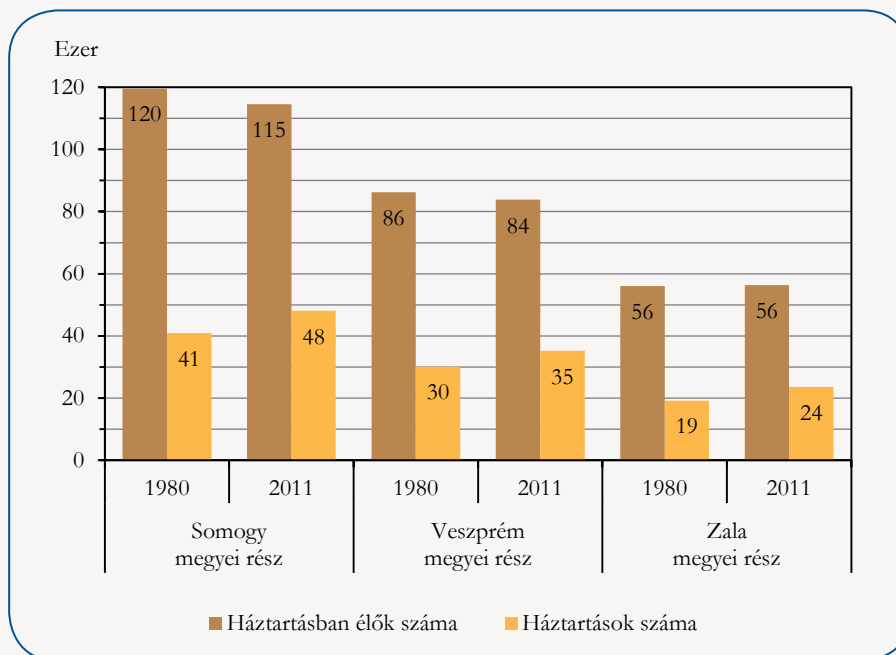
Háztartások és családok

A 2011. októberi népszámlálás során 107 ezer háztartást írtak össze a Balaton üdülőkörzetben, a magyarországi magánháztartások 2,6%-át. Az összes háztartás 45%-át a Somogy megyei részen számolták össze, a veszprémin az üdülőkörzet háztartásainak egyharmada, a zalain pedig 22%-a élt. Az átlagos háztartásméret a census időpontjában nem érte el a 3 főt: száz balatoni háztartásra 238 háztartásban élő személy jutott. A legkisebb háztartásokat Zalamerenyén és Zalaújlakon, valamint a Veszprém megyei Ábrahámhegyen és Balatonrendesen találjuk: e négy településen a háztartások átlagos taglétszáma kevesebb volt 2 főnél.

Az üdülőkörzetben 1980 óta több mint 16 és félezerrel nőtt a háztartások száma, ugyanakkor a háztartásban élők – a népességfogyással összefüggésben – 261,9 ezerről 254,7 ezer főre csökkent. E folyamatok következményeként zsugorodott a háztartások mérete: a száz háztartásra jutó személyek száma három évtized leforgása alatt átlagosan 52 fővel csökkent, de a települések négytizedében ennél is erőteljesebben esett vissza. Míg 1980-ban 77 olyan települése volt az üdülőkörzetnek, ahol háztartásonként átlagosan legalább hárman éltek együtt, 2011-ben már csupán kettő: Vállus és Szentantalfa.

13. ábra

A háztartások és a háztartásban élők száma

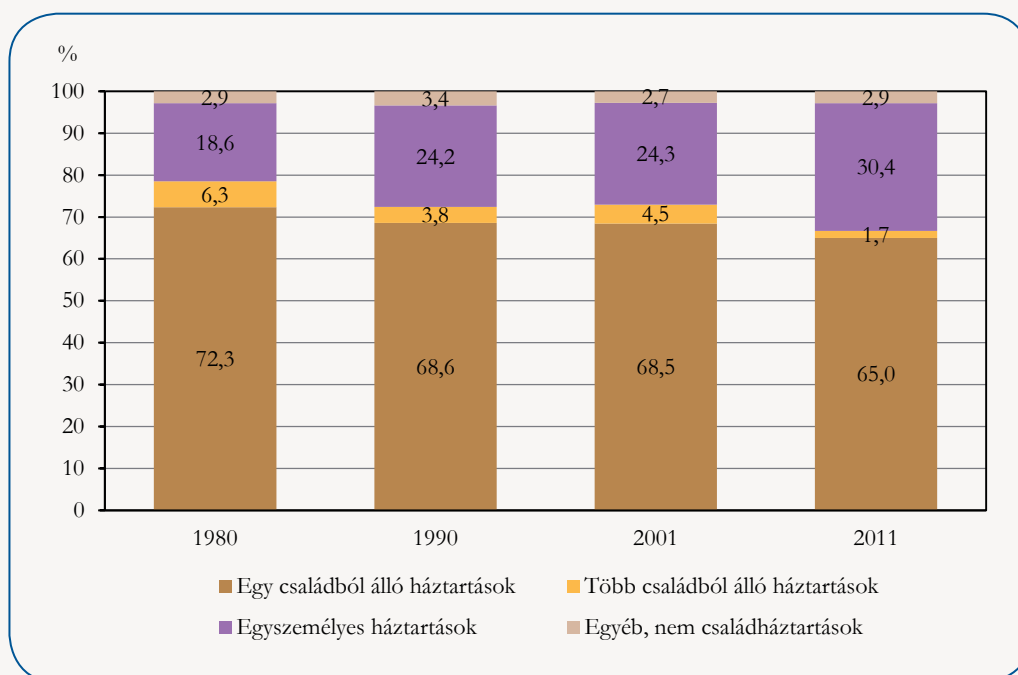
Több család együttélése közös háztartásban egyre kevésbé jellemző. A legutóbbi népszámláláskor az üdülőkörzet háztartásainak 1,7%-a állt egynél több családból, míg 30 évvel korábban ez az arány meghaladta a 6%-ot. Az 1800 többcsaládos háztartás döntő hányadában két család élt együtt, három, vagy annál több család mindössze 45 háztartásban lakott.

Az összes háztartás közel kétharmadát, mintegy 70 ezer közösséget az egy családból álló háztartások tették ki, amelyeknek több mint a 80%-át a párkapcsolaton (házastársak, vagy élettársak együttélésén) alapuló, kisebbik részét pedig az egyszülős (anya gyermekkel, vagy apa gyermekkel) családháztartások alkották.

A család nélküli háztartások aránya jelentősen megnőtt az üdülőkörzetben, követve az országos tendenciát. Ennek meghatározó oka, hogy az egyedülállók száma 1980 óta csaknem a kétszeresére emelkedett: míg 30 évvel korábban 16,8 ezer egyszemélyes háztartást írtak össze a Balatonnál, 2011-ben már több mint 32 ezret. Az egytagú háztartások összes háztartáson belüli aránya a 30 éves periódus alatt 19%-ról 30%-ra bővült, megközelítve ezzel az országos jellemzőt (32%). A száz fő alatti lélekszámú Salföldön és a nála kevéssel nagyobb Zalaújlakon 2011 végén már minden második háztartás egyszemélyes volt, további hatvan településen pedig a háztartásoknak legkevesebb a harmadában mindössze egyetlen személy élt.

14. ábra

A háztartások összetételének változása a Balaton üdülőkörzetben

Hosszabb időtávot áttekintve a háztartások gazdasági aktivitásában bekövetkezett változások ugyancsak jól nyomon követhetők. 1980-ban a balatoni háztartások háromnegyedében élt legalább egy foglalkoztatott, a 2011. évi census időpontjában már csupán a hattizedében, s a száz háztartásra jutó foglalkoztatottak száma 136 főről 96 főre csökkent. Az összes háztartáson belül ugyanakkor azok száma, amelyek tagjait (az eltartottakon kívül) csak inaktív keresők – például nyugdíjasok, gyes-en, gyed-en lévők, szociális ellátásban részesülők – alkották, 20 és félezerről 36 ezerre, aránya 23%-ról 34%-ra emelkedett.

4. tábla

A háztartások főbb jellemzőinek változása

Terület	Száz háztartásra jutó			Egyszemélyes	Csak inaktív keresőt ^{b)} magukban foglaló
	háztartástag	időskorú személy ^{a)}	foglalkoztatott	háztartások aránya, %	
1980					
Somogy megye	292	55	138	17,1	22,4
Veszprém megye	286	51	136	19,8	22,6
Zala megye	291	61	135	20,0	23,4
Balaton üdülőkörzet összesen	290	55	136	18,6	22,7
Ország összesen	279	49	133	19,6	22,8
2011					
Somogy megye	238	64	92	30,7	34,4
Veszprém megye	238	63	99	30,3	33,3
Zala megye	239	63	98	30,3	33,1
Balaton üdülőkörzet összesen	238	63	96	30,4	33,7
Ország összesen	236	55	95	32,1	31,2

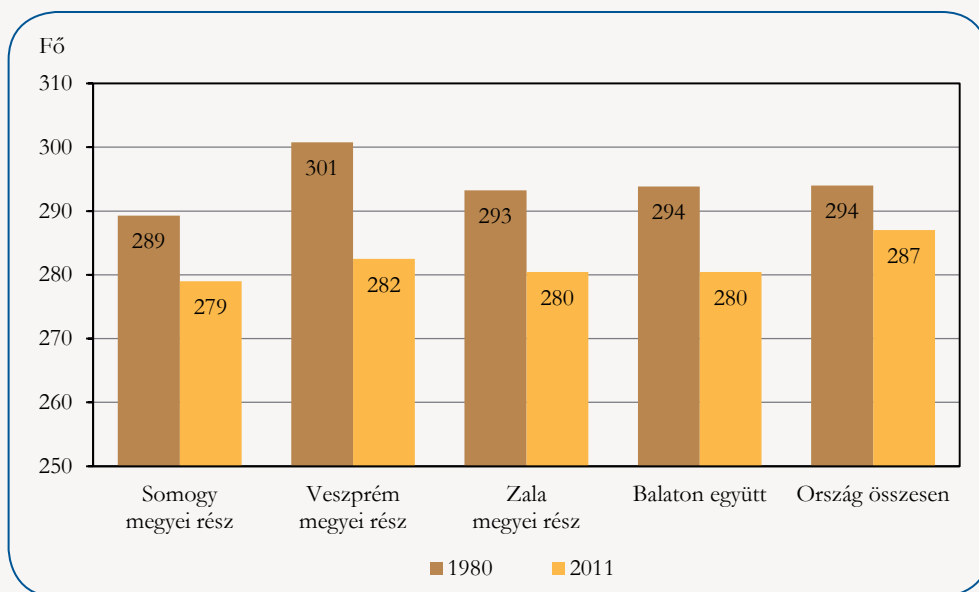
a) 60 éves és idősebb személyek.

b) Az eltartottakon kívül.

2011 októberében a Balaton üdülőkörzet 73 ezer családjában 205 ezer fő, a lakónépesség nyolctizede élt. A népesség ötöde tehát statisztikai értelemben véve nem alkotott családot.⁴ Az elmúlt évtizedekben mind a családok, mind a családban élők száma csökkent, ezzel együtt a családok mérete is változott. 2011 végén mindössze 41 olyan balatoni település volt, ahol egy-egy családban átlagosan 3, vagy annál több családtag élt együtt. Felsőörs kivételével ezek mindegyike a háttértelepülések közé tartozott. Az üdülőkörzetben a száz családra jutó családtagok száma az 1980. évi 294 főről 280 főre fogyott, ami erőteljesebb mértékű csökkenés, mint Magyarországon egészében.

15. ábra

A száz családra jutó családtagok száma az üdülőkörzetben és országosan

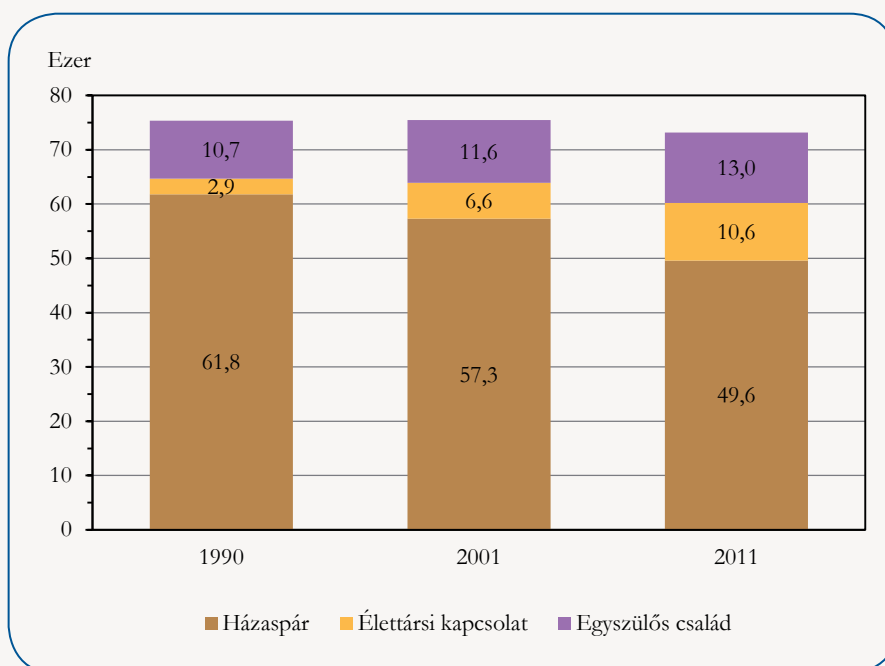

⁴ Az 1970. évi, majd az azt követő népszámlálások a család fogalmát a legszűkebb értelemben határozták meg, amely alapján a család a gyermekes, vagy gyermek nélküli házaspárokat és élettársi kapcsolatban élőket, továbbá a gyermeküket egyedül nevelő szülőket és gyermekeiket jelenti.

A családokon belül a házasságkötésen alapuló együttélések a meghatározóak: 2011 októberében a házaspárok (gyermekikkel, vagy gyermek nélkül) alkották az összes család több mint kétharmadát. A censusok felvételi módszere 1990-től tette lehetővé az élettársi kapcsolatok adatainak a házaspárokétól elkülönülő megfigyelését és összegzését. A két évtizedes időtávon megfigyelhető, hogy az országos tendenciához hasonlóan az üdülőkörzetben élő párok közül is egyre kevesebben járultak anyakönyvvezető elé. 1990-ben száz párkapcsolatból még mindössze 4, 2011-ben már 18 alapult házasságkötés nélküli együttélésen. Azoknak a családoknak a száma, ahol a pár nem tette hivatalossá kapcsolatát, a két utolsó népszámlálás közötti időszakban több mint 3,5-szeresére, 10,6 ezerre emelkedett. 2011 végén már olyan település is akadt az üdülőkörzetben, ahol a párkapcsolatokon belül az élettársi kapcsolatok domináltak: a 200 főnél kisebb lélekszámú Somogy megyei Kisberény 38 családjából minden második alapult élettársi együttélésen.

16. ábra

A családok számának alakulása családösszetétel szerint a Balaton üdülőkörzetben

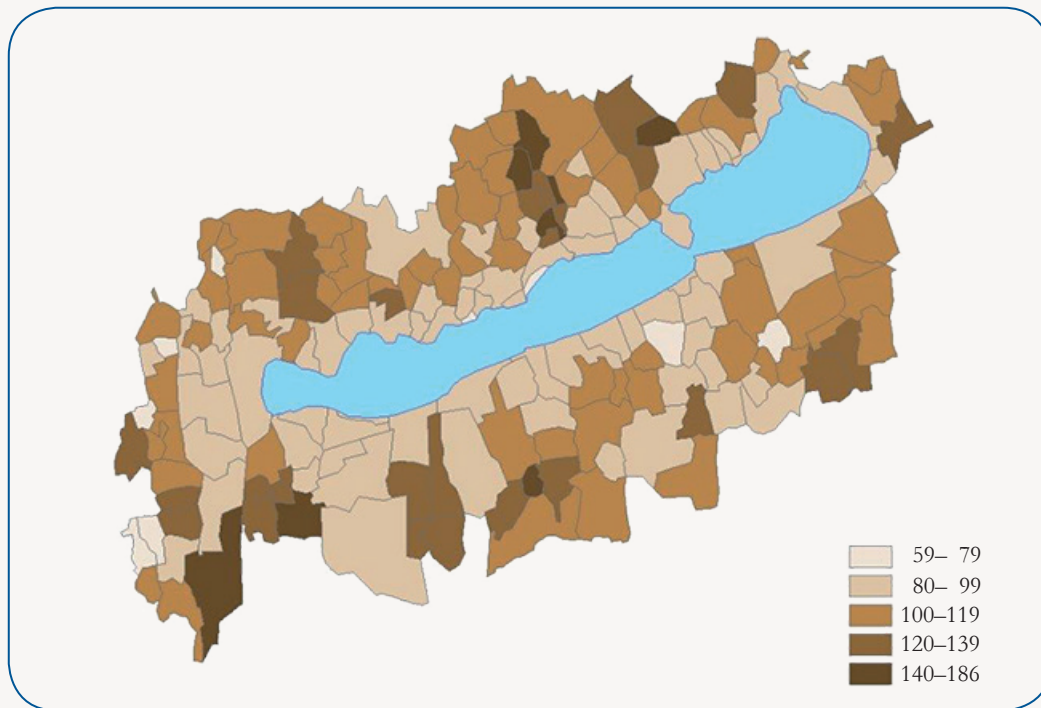
Az üdülőkörzetben lakó házaspárok 45, az élettársak 44%-a gyermek nélkül élt. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy e családok mindegyike eleve gyermektelen, hiszen olyan párok is ide tartoznak, akiknek felnőtt gyermeke – saját családot alapítva, vagy akár egyedülállóként – már különvált a szüleitől.

2011 végén száz balatoni családban átlagosan 98 gyermeket neveltek, 6-tal kevesebbet, mint 1980-ban. A száz családra jutó gyermekek száma a partközeli településeken ennél erőteljesebben, 101-ről 93-ra csökkent. Kedvezőbb a helyzet viszont a parttól távolabbi településeken, ahol a legutóbbi census idején száz családban átlagosan 105 gyermek élt, de ez a mutató is valamelyest romló tendenciát mutat. Összehasonlításként érdemes kitérni arra, hogy országosan az átlagos gyermekszám az elmúlt évtizedekben alig változott, sőt 1980-hoz képest emelkedett: a száz családonkénti 105-ről 107-re.

A balatoni családokban 2011-ben mintegy 34 ezer gyermekkorú (15 évesnél fiatalabb gyermek) élt, csaknem 22 ezerrel kevesebb, mint 1980-ban. A családok héttizedében közel 51 ezer családban nem neveltek ilyen korú gyermeket, ami az 1980-as évek elején összeírt hasonló típusú családok számánál majdnem az ötödével magasabb.

17. ábra

A száz családra jutó gyermekek száma, 2011

Lakásállomány

A 2011. évi népszámlálás eszmei időpontjában a Balaton üdülőkörzetben közel 124 ezer lakást és lakott üdülőt írtak össze, hattizedüket a partközeli településeken. A lakások és lakott üdülők 45%-a Somogy, mintegy háromtizede Veszprém és kevesebb mint egynegyede Zala megyében található. Az összeírás időpontjában a lakások 18%-át nem lakták, ezen belül a partközeli településeken hányaduk 21%-ot, a távolabbi településeken pedig 15%-ot tett ki.

Az utolsó két népszámlálás között az üdülőkörzet lakásállománya az országosnál nagyobb mértékben, 14%-kal emelkedett. A partközeli településeken ennél nagyobb arányú volt a lakóingatlanok számának növekedése: ötödével több lakást számláltak 2011-ben, mint tíz évvel korábban. A növekedés a Somogy és Zala megyéhez tartozó településeken erőteljesebb volt, itt 15–16%-os lakásszám-emelkedés következett be, ugyanakkor a Veszprém megyei településeken kisebb mértékben, 12%-kal gyarapodott a lakásállomány.

5. tábla

A Balaton üdülőkörzet lakásállománya, 2011

Településnév	Lakás			Lakott üdülő	Lakás és lakott üdülő együtt	Száz lakott lakásra és lakott üdülőre jutó lakó
	lakott	nem lakott	együtt			
Somogy megye						
Veszprém megye	32 644	5 826	38 470	451	38 921	253
Zala megye	22 369	6 295	28 664	49	28 713	251
Balaton üdülőkörzet összesen	100 416	22 840	123 256	564	123 820	252
Ebből:						
Partközeli települések	58 259	15 679	73 938	518	74 456	244
További települések	42 157	7 161	49 318	46	49 364	263

Az üdülőkörzet 18 városában található a lakások és lakott üdülők 56%-a. A legnagyobb lakásállománnyal rendelkező település Siófok, 13 ezer lakással és lakott üdülővel, ezt Keszthely követi, közel 10 ezer egységgel. Lakásállomány szempontjából a legkisebb település az üdülőkörzetben Óbudavár, ahol mindössze 30 lakóingatlan volt a népszámlálás időpontjában.

A Balaton üdülőkörzetben 2011. október 1-jén 564 lakott üdülőt írtak össze, nyolctizedüket Veszprém megyében. Az üdülőkörzethez tartozó 179 település csupán egyharmadán találunk egész évben lakott üdülőket.

A 2011. évi népszámlálás eszmei időpontjában száz lakásban átlagosan 252 személy lakott (országosan 248). A partközeli településeken 244, a további településeken kissé magasabb, 263 volt a mutató értéke. Az üdülőkörzet települései között jelentős a szóródás; míg Zalaújlakon 194, addig a Veszprém megyei Szentantalfán 372 személy élt száz lakásban. Az ország egészére jellemző laksűrűség-csökkenés a térségben is tapasztalható; 2001-ben a mutató értéke 279 volt, 27-tel több, mint a legutóbbi összeíráskor, ami a lakásállomány bővülésével, illetve a népesség csökkenésével hozható összefüggésbe.

Az üdülőkörzetben az országosnál nagyobb arányt képviselnek a lakásállományon belül az üres lakások. A közel 23 ezer nem lakott ingatlan a lakásállomány 18%-át képezte, míg országosan ez 11% volt. Az üres lakások számának erőteljes növekedése az egész országra jellemző, de az üdülőkörzetben a folyamat még szembetűnőbb; tíz év alatt számuk 41%-kal emelkedett.

2011-ben a nem lakott lakások közel fele idényszerűen vagy másodlagosan lakott lakás volt. Másik fele ténylegesen üresen állt, és 358 olyan lakást is összeírtak, amelyet nem eredeti rendeltetésüknek megfelelően, hanem pl. irodaként, orvosi rendelőként, műhelyként használtak, de átalakítás nélkül ismét alkalmasak lakáscélú felhasználásra.

Elhelyezkedésüket tekintve a nem lakott lakások 69%-a a partközeli településeken koncentrálódott. Ezen belül a nem lakott lakások 46%-a a Somogy megyei szakaszon volt, a másik két megyében közel azonos arányban fordultak elő (a Veszprém megyei szakaszon 26, a Zalain 28%).

Bár a népszámlálást megelőző éveket a lakásépítési kedv visszaesése jellemezte, 2001 és 2011 között 15 és félezer új lakás épült az üdülőkörzetben. Ennek következtében a lakásállomány 13%-a e tíz év alatt készült, míg országosan ennél kisebb, 9,3%-os az új lakások részesedése a teljes állományon belül. A partközeli települések jártak élen az építkezésekben, az átadott lakások háromnegyede itt található. A megyék közül Somogy megyében épült az új lakások fele. Zala és Veszprém megye közel azonos arányban részesedik az új építésű lakásokból. Az üdülőépítés nagyobb mértékben esett vissza, a tíz év alatt mindössze 2087 új üdülőt vettek használatba. 2001-ben volt a legintenzívebb az üdülőépítés, ekkor még 300 felett volt az új üdülők száma. 2005–2006-ban átmeneti hanyatlás után ismét 300-hoz közelített az átadott üdülők száma, 2007-től azonban évente átlagosan már csak 120 körüli új üdülő készült el.

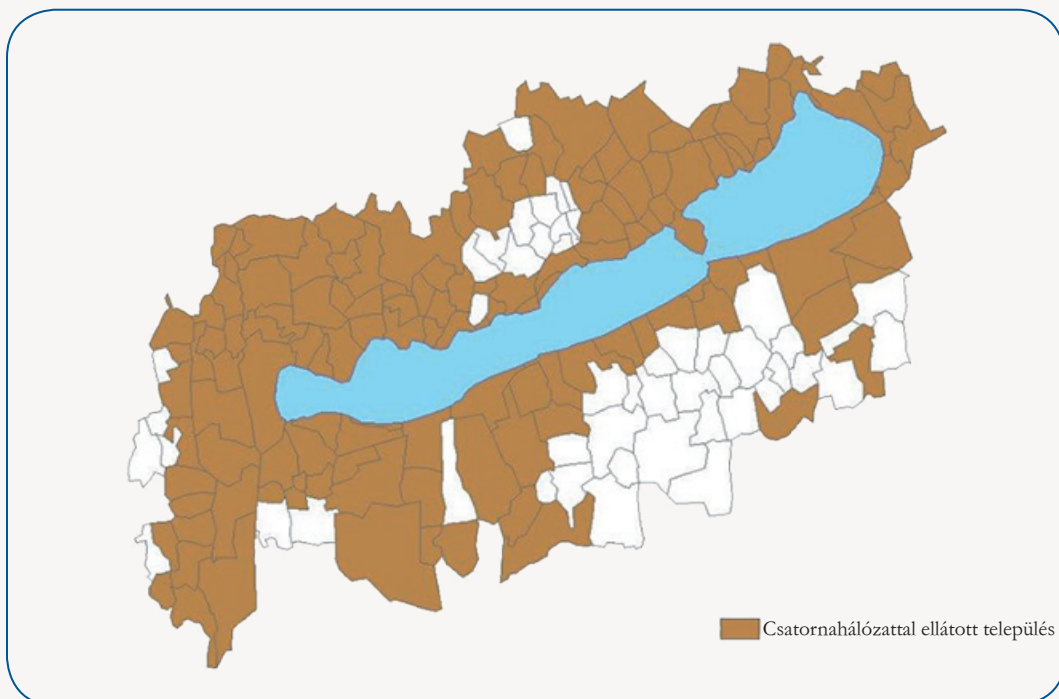
Jelentős különbségeket találunk a települések között a tíz év alatt bekövetkezett lakásszám-változásban. Kiemelkedő mértékben, több mint másfélszeresére nőtt a lakások és lakott üdülők száma a Somogy megyei Balatonőszödön és Balatonszemesen, a Veszprém megyei Balatonudvariban és Paloznakon, valamint a Zala megyei Zalakaroson és Cserszegtomajon. Az üdülőkörzet összes települése közül ez utóbbiban volt a legmagasabb, 69%-os a lakásállomány növekedése, amit a község nagymértékű pozitív vándorlási egyenlege is indokol. Elsősorban a közeli Keszthelyről költöztek ki nagy számban, de a Hévízi gyógyfürdő közelsége miatt a külföldi állampolgárok letelepedése is jelentős volt.

Az üdülőkörzetben az országosnál nagyobb arányú a nagyméretű, 80 m²-t meghaladó alapterületű lakások jelenléte. A lakások fele, országosan 45%-a tartozik ebbe a nagyságkategóriába. A partközeli településeken kétszer annyi az ötnél több szobával épült lakások aránya, mint a többi településeken, ami a lakosság idegenforgalmi tevékenységével is magyarázható.

A települések infrastrukturális ellátottsága nemcsak a lakások, üdülők minőségét befolyásolja, hanem a Balaton vízminőségére, környezetének védelmére is jelentős hatással van. Hálózati vízvezetékekkel az üdülőkörzet valamennyi települése rendelkezik, a közüzemi szennyvíz-elvezetés ugyanakkor még 48 településen nem megoldott, valamennyi a parttól távolabb fekvő község. A népszámlálás időpontjában 31 Somogy, 12 Veszprém és 5 Zala megyei, üdülőkörzethez tartozó községben nem volt még kiépített közüzemi szennyvíz-csatorna hálózat. A hiányosságok ellenére a körzet lakásainak 85%-a csatlakozott közcsonak-hálózathoz, ami 8 százalékponttal magasabb, mint az országos adat. Ezen belül a partközeli településeken 95, a további településeken a már említett ok miatt 70%-os a közcsonakozott lakások aránya. A csatornahálózat ilyen mértékű kiépítettsége következtében az üdülőkörzet népességének 91%-a olyan településen él, ahol biztosított a szennyvíz korszerű elvezetése.

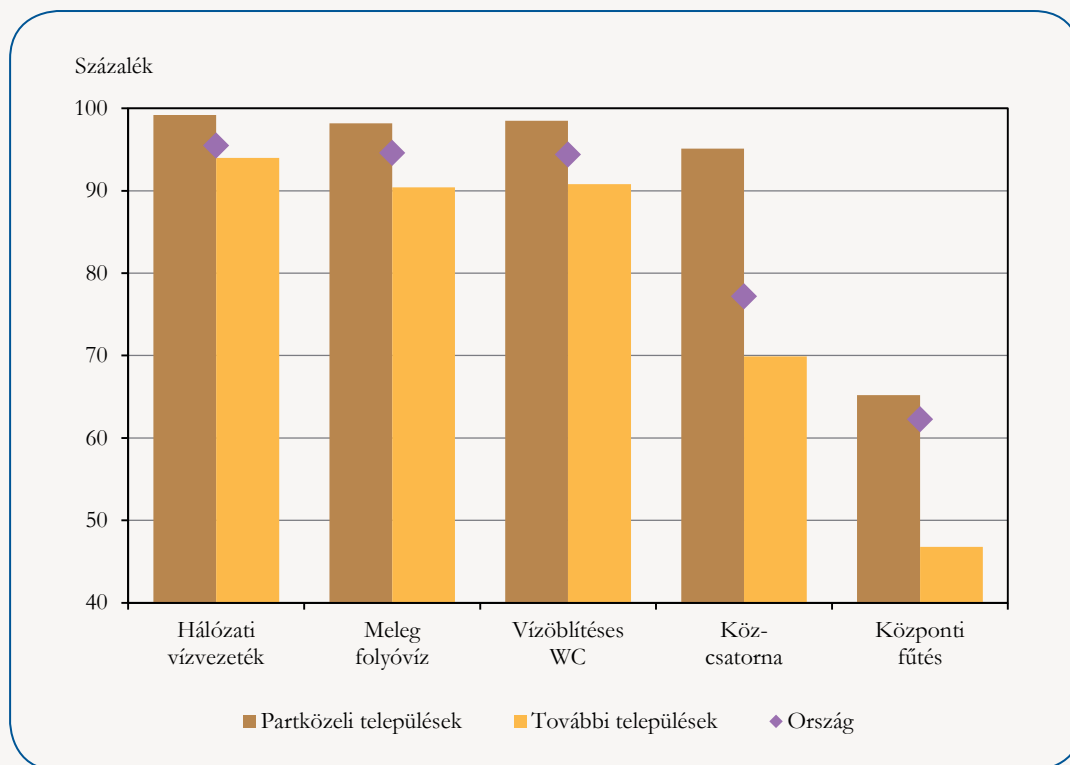
18. ábra

Szennyvíz-csatorna ellátottság a Balaton üdülőkörzetben, 2011

Meleg folyóvízzel és vízöblítéses WC-vel a lakások és lakott üdülők 95%-a rendelkezik. A komfortfokozatot meghatározó központi fűtést viszont a lakások csupán 58%-ában találunk, ez 4 százalékponttal marad el az országostól. A partközeli települések jobb ellátottságát tükrözik a központi fűtés adatai is: a további települések közel 20 százalékponttal maradnak el a partközeli településektől.

19. ábra

A lakások és lakott üdülők infrastrukturális ellátottsága a Balaton üdülőkörzetben, 2011

A bemutatott infrastrukturális ellátottságból következik, hogy az üdülőkörzet lakásai komfortfokozat alapján kissé elmaradnak az országot jellemző felszereltségtől. Az összkomfortos lakások aránya 57% (országosan 61%), a komfortos fokozatú lakások viszont az üdülőkörzetben vannak túlsúlyban (36%, szemben az országos 31-gyel).

Gazdasági szervezetek⁵

A Balaton üdülőkörzetben 2012 végén 53,2 ezer vállalkozást regisztráltak, melyekből ténylegesen csak az egyharmaduk, 17,7 ezer működött. A működő vállalkozások közül 2,8 ezer úgynevezett valódi vállalkozás szűnt meg (azok, amelyek a tárgyévét követő két évben nem jelennek meg a működő szervezetek között, és tevékenységüket nem folytatja jogutód sem). Arányuk a működőkön belül megközelítette a 16%-ot.

A térségben ezer lakosra átlagosan 68 működő vállalkozás jutott (3-mal több, mint országosan). Az aktivitási mutató értéke az üdülőkörzet 179 településéből 49-ben (döntően partközeli települések) meghaladta az átlagot, köszönhetően egyrészt a kereskedelmi és idegenforgalmi, valamint szakmai és tudományos főtevékenységű vállalkozások magas számának, másrészt a kisebb települések alacsony népességszáma melletti viszonylag élénk vállalkozási tevékenységének. Az aktivitási hányados értéke kiugróan magas volt Tagyonban (226), de kiemelkedett Ábrahámhegyen (136), Óbudaváron (132), Hévízen (127), Csopakon és Balatonföldváron (111–111) is.

Az üdülőkörzet működő vállalkozásait 48–52%-os arányban társas, illetve egyéni formában jegyezték be. A 2012 elejétől hatályos cégalapítási jogszabályok szigorításának hatására 2011 végén jelentősen megnövekedett a cégbejegyzések száma, ami elsősorban a kft-k alapításánál mutatkozott meg. Az üdülőkörzet településein a társas vállalkozások 68%-át kitevő korlátolt felelősségű társaságok száma megduplázódott, míg ezzel párhuzamosan a második leggyakoribb betéti társaságból 26%-kal kevesebbet számláltak. A gazdasági válság hatásai érzékenyebben érintették a kevésbé tőkeerős egyéni vállalkozásokat, számuk évek óta fokozatosan csökken. A 2012. év végi 9,2 ezer egyéni vállalkozás egyharmadával kevesebb, mint 2002-ben. A munkavégzés jellege szerint az egyéni vállalkozók hattizede fő-, 32%-a mellékfoglalkozás keretében dolgozott, 8%-uk pedig nyugdíj mellett tevékenykedett.

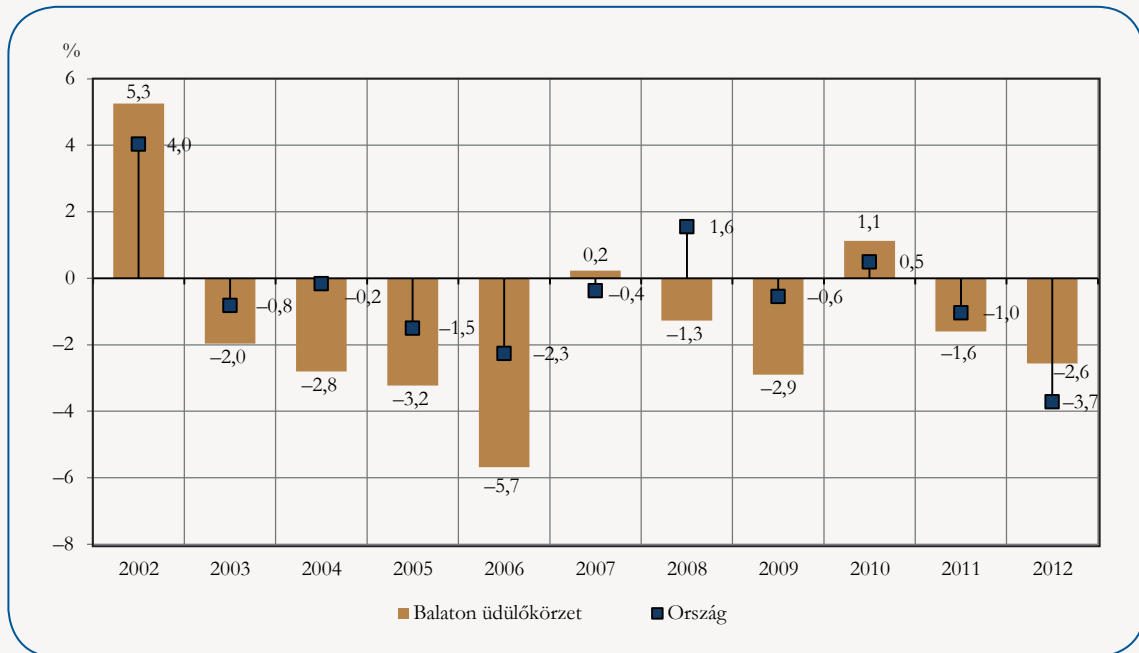
Az üdülőkörzet településein (csakúgy, mint országosan) a működő vállalkozások között az előző évekhez hasonlóan a 10 fő alatti mikrovállalkozások (17 ezer) domináltak. Bár számuk tíz év alatt fokozatosan csökkent (összességében 2,9 ezerrel), részarányuk 2002-höz hasonlóan meghaladta a 96%-ot. A 10–49 főt foglalkoztató kisvállalkozásokból 595-öt, az 50–249 fős középvállalkozásokból 82-t tartottak nyilván, az ennél nagyobb méretű nagyvállalatokból pedig mindössze 11-et. A mikrovállalkozások aránya a kistérségeken a legmagasabb, ugyanakkor vannak kivételek, például a 3 ezer fős Balatonszabadi és a 2,1 ezres Litér, ahol az összes vállalkozás kisméretű szervezet. A kis-, és középvállalkozások bázisai a nagyobb városok, a legtöbb Siófokon (107) és Keszthelyen (79) működik. A 11 nagyvállalat közül 9 a somogyi részen található: 6 Siófokon, 2 Marcaliban, 1 pedig Tabon.

2012-ben az üdülőkörzet vállalkozásainak négyötöde valamilyen szolgáltatási ágban tevékenykedett. Részesedésük jelentős különbséget mutatott az egyes települések között. Az aprófalvakban, mint például Óbudaváron, Salföldön, vagy Vöröstón kizárólag szolgáltató vállalkozások működtek, de a nagyobb települések közül Hévízen és Tihanyban is magas, 90% körüli volt a részarányuk. Az összes vállalkozás egyötöde a kereskedelembe, további 12%-a a tudományos és műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágban végezte tevékenységét. A Balaton üdülőjellegének köszönhetően a térségben az országos értéket 6,4 százalékponttal meghaladta az idegenforgalmi tevékenységű cégek és egyéni vállalkozások aránya (11%). Az üdülőkörzet településeiből 71-ben ennél magasabb értékeket találhatunk. Kiemelkedett (33%-kal) – az alacsony népesség és vállalkozásszám mellett – a parttól távolabbi települések közül Vigántpetenden és Egeraracsán, de 25% felett alakult a népesebb partközeli Balatongyörökön és Tihanyban is. Tíz év alatt összességében egyötödével csökkent a turizmussal foglalkozó vállalkozások száma, 2012 végén megközelítőleg 2 ezret számláltak. A legtöbb vállalkozás a térség városaiban Keszthelyen (48), Balatonalmádiban és Balatonfüreden (37–37), valamint Siófokon (33) szűnt meg.

⁵ A gazdálkodási formák 2011. január 1-től alkalmazott új besorolása következtében néhány, addig a vállalkozások közé sorolt gazdálkodási forma átkerült részben a nonprofit, részben az egyéb szervezetek közé. A vállalkozások tevékenység szerinti osztályozása 2007-ig TEÁOR'03 szerint, 2008. január 1-jétől TEÁOR'08 alapján történik.

20. ábra

A szálláshely-szolgáltatással, vendéglátással foglalkozó vállalkozások számának változása 2002 és 2012 között
(előző évhez képest)

Mezőgazdasági főtevékenységgel a vállalkozások csupán 4,4%-át alapították. Ipari tevékenységgel átlagosan a vállalkozások 7,6%-a foglalkozott, a tevékenységi szerkezetben betöltött súlyuk a nagyobb városokban és azok vonzáskörzetében a meghatározó.

A rendszerváltást követően a térség kedvező adottságai (földrajzi fekvés, infrastruktúra, képzett munkaerő) vonzották a külföldi befektetőket. 2011 végén a Balaton üdülőkörzetben 703 külföldi érdekeltségű vállalkozás működött. A szervezetek külföldi tőkéje 97,4 milliárd forintot tett ki. Jelentős tőke áramlott a gépipar, a mechatronika, az elektronika, az élelmiszeripar és az ingatlanügyletek területére. A legnagyobb árbevételű és foglalkoztató cégek a tó somogyi és veszprémi településein találhatók. Olyan, a mai napig is meghatározó vállalkozások települtek le itt többek között, mint a tabi székhelyű FLEXTRONICS INTERNATIONAL Kft., a marcali ZIEHL-ABEGG Motor- és Ventilátorgyártó Kft, valamint a siófoki Kongsberg Interior Systems Kft, illetve a SIO ECKES Élelmiszergyártó Kft, a tapolcai ROCKWOOL HUNGARY Kft, továbbá a balatonfüredi TERMELÉS-LOGISTIC-CENTRUM Kft.

Megjegyzések

A százalék- és viszonyszámokat a kerekítés nélküli adatokból számítjuk.

Az adatok és a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történik, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.

A kétszámjegyű százalékos értékeket minden esetben egész számként, a kerekítési szabályok szerint közöltük.

További információk, adatok (linkek):

[Táblázatok](#)

[Módszertan](#)

[Népszámlálási adatok módszertana](#)

ISBN 978-963-235-376-0

Készült a KSH Veszprémi főosztályán

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

info.veszprem@ksh.hu

Telefon: (+36-88) 620-210